

Coimisiún na Scrúduithe Stáit
State Examinations Commission

LEAVING CERTIFICATE EXAMINATION, 2019

SWEDISH

HIGHER LEVEL

Monday, 17 June
09:30 - 12:30

Läs texten noga och svara på frågorna i alla tre delar. Svara med egna ord. Alla svar måste vara skrivna på svenska.

(Totalt 100 poäng)

Varnar för eufori: En hashtag förändrar inte samhället

Turkisk-amerikanska Zeynep Tufekci är den sorts intellektuell som vi behöver just nu. När digitaliseringen snabbt förändrar våra liv krävs det en tänkare som förstår både algoritmers och sociala mediers makt, någon med aktivistens heta engagemang och akademikers svala distans. Att Zeynep Tufekci dessutom har levt halva sitt liv i öst och halva i väst gör henne ännu mer intressant att lyssna på.

Zeynep Tufekci vill varna för att många av oss är alltför okritiska till hur vi sprider spår på nätet och därmed hjälper till att göra "big data" ännu större och mäktigare. Hamnar kunskapen i fel händer kan det sluta illa. De flesta av oss delar **frikostigt** med oss data av olika slag. Bara våra Facebook-gillanden kan avslöja såväl sexuell läggning som politisk **hållning** och massor av andra preferenser.

Hennes senaste bok "Twitter and tear gas – the power and fragility of networked protest" har dock ett annat fokus, nämligen varför de kraftfulla protester som snabbt blossar upp med hjälp av sociala medier sällan blir så revolutionerande som man skulle kunna förvänta sig – som den arabiska våren eller Occupy Wall street-rörelsen.

– Nätet gör det möjligt att dra till sig väldigt många människor väldigt fort. Det ser ut som om det finns en stark rörelse, men i själva verket är det bara så att vi har dragit väldigt mycket uppmärksamhet till en viss fråga.

Problemet med bristen på strukturer – på ledare och en väl inarbetad organisation – som skulle ha kunnat samla skarorna efter protesterna har hon sett på flera håll, bland annat under den arabiska våren.

Före internet-eran behövde man göra väldigt mycket innan ett fenomen fick lika mycket uppmärksamhet som i dag. Hon tar 1963 års Women's march i Washington DC, i USA, som jämförelse med den protestmarsch som arrangerades förra året.

– När du hade samlat så stora skaror till en marsch på 1960-talet låg det kanske tio års byggande av olika grupper bakom. Sedan tog det sex månader bara för att arrangera marschen med logistik av olika slag.

Under de åren hade det skapats team som kunde jobba ihop, fatta beslut ihop, delegera, hålla möten, påverka politiker – en infrastruktur helt enkelt. Allt detta innebar att de dagen efter marschen hade en hel apparat redo för nästa steg. Marschen var bara en signal om den kapacitet du hade byggt, menar Zeynep Tufekci.

– Nu är det en hashtag som samlar skarorna. Det kan se ut som en **genväg**, men det är ett gigantiskt hopp över viktiga steg på vägen mot verklig förändring.

För närvarande jobbar Zeynep Tufekci på en ny bok om hur algoritmer övervakar, manipulerar och knuffar oss i olika riktningar.

– Den period vi befinner oss i nu släpper loss många starka krafter. Vi måste inse att det går snabbt, men att bygga institutioner går långsamt. Det är som när trycktekniken kom på sätt och vis, menar hon.

Zeynep Tufekci menar att vi måste tänka efter vilka nya institutioner i samhället vi behöver skapa nu. Vad är tryckfrihet för 2000-talet? Vi behöver fråga oss vad som får uppmärksamhet snarare än vilka som får höras. Ett problem är att plattformar som Facebook och Google bestämmer vilka vi lyssnar på. De genererar uppmärksamhet åt vissa håll, inte åt andra.

Artificiell intelligens skapar hela tiden en alltmer komplex dynamik. Även välmenande politiker som försöker göra rätt hinner ofta inte med allt nytt som kommer.

– De försöker göra som förut fast det är som att sätta regler för en värld med hästar för en ny med bilar.

Zeynep efterlyser en mer intensiv debatt om etiska frågor och gränser för datalagring. Att förstå en produkt som utnyttjar maskininlärning kan vara som att titta in i en hjärna för att se vad någon tänker. Även om någon gav dig all kod och all data så förstår du det inte. Programmeraren som gjorde det förstår det inte heller. Det är en svart låda som lever sitt eget liv.

– Det gör det förstås svårt att sätta gränser och kräva transparens. Det vi vet är att ju mer data du har desto bättre fungerar algoritmerna. Det gör att företag vill spara så mycket data som möjligt. Strikta regler för hur data sparas och säljs ser hon som det enda **rimliga**.

Zeynep Tufekcis budskap är att betydligt fler makthavare måste förstå vilken typ av förändringar vi står inför. Det går inte att vara okunnig om ny teknik och för en som har teknisk **insikt** går det inte att strunta i de etiska konsekvenserna.

Hon ser också att problemen går åt två håll. Dels är många okunniga, dels ställs inga etiska krav på dem som bygger systemen.

– Teknikfolk är duktiga på vad de gör, men de missar ibland att försäkra sig om att det som de har byggt blir bra för mänskligheten.

Ur artikeln *Varnar för eufori: En hashtag förändrar inte samhället* av Maria Carling, Svenska Dagbladet, den 11 februari 2018

Texten har redigerats för att uppfylla examenskrav, utan förhandsmedgivande från författaren.

Del I **(30 poäng)**

1. Förklara dessa ord såsom de används i texten. **(5×1 poäng)**

- (a) frikostigt-
- (b) hållning-
- (c) genväg-
- (d) rimliga-
- (e) insikt-

2. Vad menar journalisten med att " Zeynep Tufekci är den sorts intellektuell som vi desperat behöver just nu."? (5 poäng)

3. Vad sägs om Facebook i artikeln? (5 poäng)

4. Kommentera vad som menas med rubriken. (5 poäng)

"Varnar för eufori: En hashtag förändrar inte samhället"

5. Vad menar Zeynep Tufekci med detta och vad föreslår hon? (5 poäng)

"De försöker göra som förut fast det är som att sätta regler för en värld med hästar för en ny med bilar."

6. Nämn en problemställning med dagens internet utifrån artikeln, som du anser vara den allvarligaste och skriv vad du tycker. (5 poäng)

Del II (30 poäng)

Kommentera detta citat och uttryck dina tankar med ungefär 100 ord:

"Teknikfolk är duktiga på vad de gör, men de missar ibland att försäkra sig om att det som de har byggt blir bra för mänskligheten."

Del III (40 poäng)

Skriv en uppsats på ungefär 300 ord där du redogör för dina tankar om ett av de två ämnena nedan.

1. "Ibland måste man göra saker man inte vågar, annars är man ingen människa utan bara en liten lort." Astrid Lindgren

Eller

2. Är ett sabbatsår efter gymnasiet värdefullt eller är det bara slöseri med tid?
Diskutera båda sidor.